

Päijät-Hämeen maakuntastrategian 2022–2025

YMPÄRISTÖVAIKUTUSTEN JA MUIDEN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI

Luonnos 22.9.2021

Päijät-Hämeen maakuntahallitus 4.10.2021

Sisällysluettelo

1. Johdanto	3
2. Päijät-Hämeen maakuntastrategia 2022–2025.....	3
2.1. Ohjelman sisältö ja päätavoitteet	4
2.2. Suhde muihin suunnitelmiin ja ohjelmiin.....	5
3. Ympäristövaikutusten arviointi	6
3.1. Ympäristön ominaispiirteet ja nykytila: ympäristöselostus	7
3.2. Ympäristön tulevaisuushaasteet ja ongelmat	9
3.3. Ohjelman kannalta merkittävät ympäristötavoitteet	10
3.4. SOVA-prosessin vaiheet.....	10
3.5. Ympäristövaikutusten arviointi painopisteittäin	10
Vetovoimainen uusien tulijoiden maakunta	11
Pitovoimainen maakunta	12
Uudistumiskykyä vahvistava koulutus ja TKI-toiminta.....	14
Uudistumiskykyä yhteistyöllä yrityksille, kunnille ja asukkaille	16
Uudistumiskykyinen hiilineutraali Päijät-Häme 2030.....	18
3.6. Kokonaisvaikutusten arviointi	22
3.7. Vaihtoehtojen vertailu.....	22
3.8. Ohjelman suhde ympäristötavoitteisiin	22
3.9. Haitallisten vaikutusten lieventämistoimenpiteet	22
3.10. Arvioinnin epävarmuustekijät	23
3.11. Suunnitelma ympäristövaikutusten seurannasta.....	23
3.12. Yhteenveto	23
4. Yhdenvertaisuus (sukupuolivaikutusten arvioinnista ja tasa-arvon edistäminen).....	23
5. Taloudelliset vaikutukset.....	24
6. Maaseutuvaikutusten arviointi.....	25
7. Sosiaaliset ja kulttuuriset vaikutukset	25
8. Yhteenveto vaikutuksista	25

1. Johdanto

Maakuntaohjelman laadinnan yhteydessä tulee tehdä maakuntaohjelmasta SOVA-lain (Laki viranomaisten suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutusten arvioinnista 200/2005) mukainen ympäristöarviointi. Päijät-Hämeen liitto selvittää ja arvioi maakuntaohjelman ja tarkasteltavien vaihtoehtojen toteuttamisen todennäköisesti merkittävät ympäristövaikutukset ja laatii ympäristöselostuksen. Ympäristöselostus laaditaan osana muuta valmistelua ennen ohjelman hyväksymistä.

Maakuntaohjelman valmistelu tulee järjestää siten, että yleisöllä on mahdollisuus saada tietoja ohjelman ja ympäristöselostuksen lähtökohdista, tavoitteista ja valmistelusta sekä esittää asiasta mielipiteensä. Vastaava aineisto on mahdollisuuksien mukaan julkaistava myös sähköisesti. Ilmoitettaessa valmistelun aloittamisesta ja mahdollisuudesta mielipiteen esittämiseen noudatetaan, mitä hallintolain (434/2003) 41, 55 ja 62 §:ssä säädetään.

Ympäristöselostuksessa on esitettävä ne tiedot, jotka ovat tarpeen, kun otetaan huomioon ohjelman sisältö, tarkoitus ja yksityiskohtaisuus. Maakunnan liiton on kuultava ympäristöselostuksessa annettavien tietojen laajuudesta ja yksityiskohtaisuudesta muita viranomaisia. Ympäristöselostuksen sisällöstä ja muiden viranomaisten kuulemisesta säädetään tarkemmin valtioneuvoston asetuksella.

Viranomaisten tulee tasa-arvolain (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986) mukaan edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa kaikessa toiminnassaan tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä luoda ja vakiinnuttaa sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa. Maakuntaohjelmien valmistelussa tasa-arvo-osaamisen hyödyntäminen tukee valmistelua ja päätöksentekoa.

Muita näkökulmia arviointiin ovat mm. yritysvaikutusten ja maaseutuvaikutusten arviointit. Yritysvaikutusten arviointi on osa taloudellisten vaikutusten arviointia. Yritysvaikutusten arvioinnilla pyritään yritysten ja kilpailukykyyn kannalta parempaan tulokseen. Maaseutuvaikutusten avulla voidaan tunnistaa ohjelmatyön seuraamuksia maaseudulla asuville ihmisille, alueella toimiville yrityksille ja yhteisöille.

2. Päijät-Hämeen maakuntastrategia 2022–2025

Maakunnan strategian kahdeksi pääteemaksi nousivat vetovoima ja uudistumiskyky.

Päijät-Hämeellä on monia hyviä ominaisuuksia, mutta niitä ei vain tunneta. Muuttajia, vierailijoita ja sijoittuvia yrityksiä saattavat houkuttaa alueet, joille Päijät-Hämeen periaatteessa pitäisi pärjätä alueiden välisessä kilpailussa. Maakunnalta puuttuu veto- ja pitovoimaa. Näin vetovoiman lisääminen toimii ikään kuin akupunktiopisteenä, jolla voi parantaa saman tien useita asioita. Vetovoimainen maakunta vetää asukkaita, yrityksiä ja vierailijoita, jotka lisäävät maakunnan elinvoimaa, vaurautta ja hyvinvointia. Vetovoimatekijöiden tunnistaminen ja lisääminen sekä tunnetuksi tekeminen ovat näin askel parempaan.

Uudistumiskykyyn tiivistyy asenne muutokseen. Koska muutoksen karttelu jättää maakunnan takamatkalle edistyneempiin nähden, on parempi tarttua näköpiirissä oleviin muutostekijöihin heti ja muokata niihin itselle sopiva etenemistapa. Tämä lisää osaltaan vetovoimaa, mutta ennen kaikkea uudistumiskyky tarkoittaa valmiutta ennakoida muutoksia ja reagoida niihin alueen asukkaita hyödyttävällä tavalla. Tällaisella kehittämisotteella voi saavuttaa etumatkaa.

Vetovoimatavoite jatkaa suoraan edellisen maakuntastrategian linjaa. Uudistumiskyky yhdistää aiemman strategian kahta painopistettä, jalostusarvoa ja uutta kasvua. Ne olivat selvästi elinkeinoihin liittyviä tavoitteita, ja siinä mielessä ne kohdistuivat pääasiassa aluekehittämiseen. Nyt muotoiltu uudistumiskyky on laajempi ja kattaa periaatteessa laajasti yhteiskunnan sektorit.

2.1. Ohjelman sisältö ja päätavoitteet

Maakuntastrategiasta johdettava maakuntaohjelma seuraa strategian painopisteitä ja punoo mukaan alueen vahvuuksia ja mahdollisuuksia. Kaiken kehiksenä toimii vihreä siirtymä eli kestävä kehityksen huomioiminen.

Vetovoimainen uusien tulijoiden maakunta

Teemme Päijät-Hämeestä monipaikkaisen etätöy edelläkävijän ja tunnistamme uudet markkinamahdollisuudet.

Houkuttelemme uusia yrityksiä. Teemme yritysten sijoittumisen alueelle helpoksi esimerkiksi Lahden eteläisen kehätien varteen.

Huolehdimme, että liikenneyhteydet maakunnan ulkopuolelle säilyvät hyvinä ja kehitämme maakunnan sisäisiä yhteyksiä.

Edistämme kotimaisten ja ulkomaalaisten opiskelijoiden jäämistä alueelle.

Pitovoimainen maakunta

Panostamme maakunnan luonnonrauhaan, eläviin kyliin ja aitoihin kaupunkeihin, jotka ovat pitovoiman perusta.

Kehitämme matkailua ja toteutamme liikunnan ja elämysten tiekartan.

Varmistamme olemassa olevien asuinalueiden vetovoimaisuuden.

Erotaudumme muista alueista laadukkailla, arkea sujuvoittavilla palveluilla, jotka tuottavat asukkaille hyvää arkea.

Uudistumiskykyä vahvistava koulutus ja TKI-toiminta

Laajennamme TKI-yhteistyötä yritysten ja korkeakoulujen välillä.

Kannustamme maakunnan yrityksiä ja TKI-toimijoita kansainvälisyyteen, rohkeisiin kokeiluihin ja kehittämiseen.

Tähtäämme edelläkävijöiksi. Tehostamme yritysten uudistumis- ja kasvukykyä hyödyntämällä yhteiskäyttöä ja pilottilaitoksia.

Huolehdimme osaavan työvoiman saatavuudesta.

Parannamme koulutuksen ja työelämän tarpeiden osuvuutta sekä turvaamme vetovoimaisen koulutuksen.

Uudistumiskykyä yhteistyöllä yrityksille, kunnille ja asukkaille

Tiivistämme yhteistyötä ja yhteisen tekemisen kulttuuria maakunnan yritysten, koulutusorganisaatioiden ja kuntien välillä.

Jatkamme pienten kuntien elinvoimahankkeita. Kehitämme Lahden kestävä kasvun vahvuuksia.

Tuemme kuntien erikoistumista.

Tuemme uusia investointeja ja toimeliaisuutta, jotka mahdollistavat uudistumisen ja kasvun.

Terävöitämme älykkään erikoistumisen kärkiä ja kasvatamme niiden kansainvälistä vientipotentiaalia.

Otamme käyttöön parhaat kokemukset työllisyyden kuntakokeilusta.

Uudistumiskykyinen hiilineutraali Päijät-Häme 2030

Vähennämme energiankulutusta ja siihen liittyviä kasvihuonekaasupäästöjä.

Vähennämme liikenteen kasvihuonekaasupäästöjä.

Toteutamme Päijät-Hämeen kiertotalouden vision ”Päijät-Häme on vuonna 2030 resursseja hukkaamaton menestyjä”.

Vähennämme maatalouden kasvihuonekaasupäästöjä ja lisäämme hiilen sidontaa.

Vähennämme metsätalouden ja maankäytön kasvihuonekaasupäästöjä ja lisäämme hiilinieluja.

Edistämme ilmastoasioita keskeisenä osana kuntien päätöksentekoa.

Toimimme ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi.

2.2. Suhde muihin suunnitelmiin ja ohjelmiin

Kansainvälisellä tasolla tärkeimmät ilmastopoliittiset linjaukset on tehty vuonna 1994 voimaan tulleessa YK:n ilmastomuutosta koskevassa puitesopimuksessa, Kioton pöytäkirjassa ja Pariisin sopimuksessa.

EU on sitoutunut vähentämään kasvihuonekaasupäästöjä vähintään 55 prosenttia vuoteen 2030 mennessä vuoden 1990 tasosta. Tämä on myös EU:n ilmoittama sitoumus Pariisin ilmastosopimusta varten YK:n ilmastosopimuksen sihteeristölle. Lisäksi EU:n tavoitteena on olla ensimmäinen ilmastoneutraali maanosa vuoteen 2050 mennessä. Euroopan komissio julkaisi joulukuussa 2019 vihreän kehityksen ohjelman (European Green Deal), jossa esitellään keinot, joilla ilmastoneutraalius saavutetaan.

EU:n Biodiversiteettistrategia on vuoteen 2030 ulottuva pitkän aikavälin suunnitelma luonnon suojelemiseksi ja ekosysteemien rappeutumisen estämiseksi. Strategian tavoitteena on, että Euroopan biologinen monimuotoisuus alkaa elpyä vuoteen 2030 mennessä. Strategia on keskeinen osa Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaa.

Sanna Marinin hallitus on asettanut tavoitteeksi, että Suomi on hiilineutraali vuonna 2035 ja hiilinegatiivinen pian sen jälkeen. Nykyisen ilmastolain tavoitteena on vähentää kasvihuonekaasupäästöjä vähintään 80 prosenttia vuoteen 2050 mennessä verrattuna vuoteen 1990. Ilmastolakia uudistetaan parhaillaan siten, että hallituksen tavoite hiilineutraaliudesta eli päästöjen ja nielujen tasapainosta toteutuu

vuoteen 2035 mennessä. Samoin ilmasto- ja energiastrategia ja keskipitkän aikavälin suunnitelma (KAISU) päivitetään vuoden 2021 aikana.

Valtioneuvosto hyväksyi 19.3.2020 aluekehittämispäätöksen, jolla luodaan edellytyksiä taloudellisesti, ekologisesti, sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävälle tulevaisuudelle sekä turvataan asukkaiden hyvinvointia ja elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä Suomen kaikilla alueilla.

Aluekehittämispäätös 2020–2023 kiteytyy viiteen painopisteeseen, joissa kestävä kehitys ja digitalisaatio ovat läpileikkaavia teemoja: 1) ilmastonmuutoksen hillintä ja luonnon monimuotoisuuden turvaaminen, 2) kestävä yhdyskuntakehitys ja toimivat yhteydet, 3) uudistuva elinkeinoelämä ja TKI-toiminnan vauhdittaminen, 4) osaaminen ja sivistys aluekehityksen voimavarana sekä 5) osallisuuden ja hyvinvoinnin lisääminen sekä eriarvoistumisen ehkäisy.

Maakunnan aluerakenteen suunnittelua ohjaavat valtakunnalliset alueiden käytön tavoitteet. Valtioneuvosto on 14.12.2017 antanut päätöksen valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista. Päätöksessä esitellyt valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ovat 1) toimivat yhdyskunnat ja kestävä liikkuminen, 2) tehokas liikennejärjestelmä, 3) terveellinen ja turvallinen elinympäristö, 4) elinvoimainen luonto- ja kulttuuriympäristö sekä luonnonvarat ja 5) uusiutumiskykyinen energiahuolto. Valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet konkretisoituvat kaavoituksen kautta. Maakunnan suunnittelussa valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet täsmennetään maakunnallisiksi alueidenkäytön ratkaisuiksi ja sovitetaan yhteen maakunnallisten ja paikallisten tavoitteiden kanssa.

Alueelliset ilmastotavoitteet tarkentuvat mm. Päijät-Hämeen ilmastotiekartassa, joka sisältää maakunnan vision ja käytännön toimet ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä vuoteen 2030. Tiekartta hyväksyttiin maakuntahallituksessa 12.10.2020. Muita vaikuttavia ohjelmia ovat mm. maaseutuohjelma, metsäohjelma, liikennejärjestelmäsuunnitelma, MAL-sopimus ja laadittava Päijät-Hämeen rakennemalli.

3. Ympäristövaikutusten arviointi

Merkittävä osuus Suomen ja sen maakuntien taloudellisesta kasvusta perustuu kotimaisiin ja ulkomaisiin luonnonvaroihin. Ympäristövastuullisuus on usein jäänyt toisarvoiseksi, kun tavaroita tuodaan muualta ja niiden valmistamiseen liittyvä ympäristökuormitus on jäänyt piilokustannukseksi.

Luonnonvarojen käytön vähentäminen vaatii ekotehokkuuden kasvattamista. Se tarkoittaa tavaroiden ja palvelujen tuottamista pienemmällä määrällä luonnonvaroja ja päästöjä. Siksi on keskeistä arvioida kaikkea taloudellista ohjelma- ja hanketoimintaa ympäristövaikutusten osalta.

Viranomaisen tulee selvittää ja arvioida valmistelemiensa suunnitelmien ja ohjelmien ympäristövaikutukset, jos niiden toteuttaminen voi vaikuttaa merkittävästi muun muassa ihmiseen, luontoon ja sen monimuotoisuuteen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan tai luonnonvaroihin.

Ympäristöarviointi tehdään SOVA-lain mukaan sellaisista suunnitelmista ja ohjelmista, jotka vaikuttavat mm. maakunnan aluekehitykseen ja alueidenkäyttöön.

3.1. Ympäristön ominaispiirteet ja nykytila: ympäristöselostus

Ominaispiirteet ja nykytilan kuvaus perustuvat ajankohtaistietoihin, osin Päijät-Hämeen maakuntavaltuuston hyväksymään maakuntakaavan 2.12.2016 selostusosaan (https://paijat-hame.fi/wp-content/uploads/2020/02/maka2014_SELOSTUS_20190514.pdf) ja asiantuntijoiden täydennyksiin.

Maaperä

Maakunnan maaperä on jääkauden seurauksena vaihtelevasti moreeni-, sora-, hiekka- ja savivaltaista ja pinnanmuodot monin paikoin reunamuodostumien ja pitkittäisharjujen hallitsemia. Etelä- ja keskiosien kallioperä on graniittia, pohjoisosien kiillegneissisiä ja granodioriittia. Soranottoa on pidetty uhkana tärkeiden pohjavesivarantojen puhtaudelle sekä harjujen luonto- ja maisema-arvoille. Kalliokiviainesten oton ympäristövaikutuksissa korostuvat melu- ja pölyhaitat. Maa-ainesten ottaminen on keskittynyt Päijät-Hämeen eteläosiin, josta kuljetetaan huomattavia määriä soraa ja hiekkaa myös Uudellemaalle. Projekteissa on koottu ja täydennetty perustietoja sora- ja kallioalueiden kiviainesten määrästä ja laadusta, niiden geologisista, biologisista ja maisemallisista arvoista sekä soveltuvuudesta kiviaineshuoltoon ja vedenhankintaan. Käytettyä sora- ja kallioainesta tulisi saada entistä enemmän osaksi kiertotaloutta uuden kaivamisen sijaan.

Pintavedet

Päijät-Hämeen maakunnassa on noin tuhat järveä ja lampea sekä 2 300 kilometriä virtavesiä. Vesipinta-ala on 20 % maakunnan pinta-alasta (1 440 km²) ja rantaviivaa 5 500 kilometriä. Suurin osa Päijät-Hämeestä kuuluu Kymijoen vesistöalueeseen ja maakunnan länsireuna Kokemäenjoen vesistöalueeseen.

Päijät-Hämeen järvien pinta-alasta yli 80 % on vuonna 2019 luokiteltu ekologiselta tilaltaan hyväksi tai erinomaiseksi. Tämän taustalla on se, että muutamat hyvässä tai erinomaisessa tilassa olevat suuret järvet kattavat suuren osan koko maakunnan luokitellusta järvipinta-alasta. Heikompiin luokkiin jäävät järvet ovat vastaavasti enimmäkseen pienehköjä. Päijät-Hämeen järvien pinta-alasta noin 15 % on tyydyttävässä tilassa ja 1,5 % välttävässä tilassa.

Jokien osalta välttävässä tai tyydyttävässä kunnossa olevien jokikilometrien osuus on huomattavasti suurempi. Päijät-Hämeen jokikilometreistä vain 0,2 kilometriä on erinomaisessa kunnossa ja noin neljännes hyvässä kunnossa. Tyydyttävässä kunnossa on 46 % ja välttävässä noin 28 % jokikilometreistä.

Pohjavedet

Päijät-Hämeen alueella on runsaat pohjavesivarat. Suurimmat pohjavesivarat sijaitsevat Salpausselkien alueilla sekä pitkittäisharjuissa. Alueen pohjavedet ovat pääosin hyvälaatuisia ja kelpaavat lähes sellaisenaan talousvedeksi. Kuitenkin osa alueen pohjavesistä on riskipohjavesialueita. Pohjavesialue luokitellaan riskialueeksi silloin, kun pohjavedessä on todettu haitallisten aineiden pitoisuuksia, jotka voivat kasvaa ja vaarantaa pohjaveden tilaa ilman suojelutoimia. Pohjaveden tila on vaarantunut Päijät-Hämeessä erityisesti niillä pohjavesialueilla, joille on sijoittunut huomattavasti erilaisia ihmistoimintoja. Merkittäväntä pohjavesiriskiä Hämeessä aiheuttavat pilaantuneet maa-alueet, liikenne, asutus, yritystoiminta sekä maatalous.

Luonnon monimuotoisuus

Luonnon monimuotoisuutta turvaava Natura 2000 - ohjelma on keskeinen väline. Päijät-Hämeessä on Natura-kohteita noin 80 kpl. Yleisin kokoluokka on muutamasta kymmenestä hehtaarista muutama sataan hehtaariin. Metsien monimuotoisuutta pyritään turvaamaan myös vapaaehtoiseen suojeluun

perustuvalla METSO-ohjelmalla, jonka toteutus on edennyt Päijät-Hämeessä hyvin. Ketojen ja muiden perinnebiotooppien arvostus ja vapaaehtoinen toiminta niiden turvaamiseksi on lisääntynyt.

Ilmasto, ilman laatu ja melu

Ilmastotyössä- ja ilmastonmuutoksen hillinnässä maakunnassa on tehty runsaasti vaikuttavaa työtä. Kivihiiilen käyttö on loppunut kaukolämmön tuotannossa ja on siirrytty kotimaisten uusiutuvien energialähteiden käyttöön. Jäte-energiaa kerätään laajalta alueelta ja se hyödynnetään lämmityksessä ja liikennepolttoaineeksi soveltuvan metaanikaasun tuotannossa. Maakunnan runsaat metsät ja biomassat muodostavat luonnollisen hiilinielun. Päijät-Hämeen Ilmastotiekartta edistää toimenpiteitä.

Päijät-Hämeen ilmanlaatu on hyvä. Jossakin osin taajamia, Lahden keskustassa ja lähiöissä saattaa ilmanlaatu heiketä kasaantuvien toimintojen ja liikenteen johdosta. Kaupunki-ilmaan leijuvaa pölyä tulee mm. energiantuotannosta, liikenteestä ja erilaisista teollisuusprosesseista. Kaupunki-ilman leijuvan pölyn pitoisuudet ovat suurimmillaan keväisin lumien sulettua, kun liikenne ja tuuli nostattavat jauhautunutta hiekoitushiekkaa ja tieainesta ilmaan.

Maakuntakaavassa melualueet kuvaavat mahdollisia toiminnan melualueita eivätkä nykyisen toiminnan melualueita. Merkinnällä osoitetaan alueet, joilla yleiset melutason ohjeet voivat ylittyä. Näitä alueita ei ole tarkoituksenmukaista lisätä ja olemassa olevien alueiden haittoja tulee vähentää. Meluhaittoja on tunnistettu ampumaratojen, logistiikka-alueiden, valtateiden, raideliikenteen, lentoliikenteen ja maanottoaikoihin liittyen.

Maisema ja kulttuuriympäristö

Maaseutualueilla ja kaupungeissa sekä taajamissa valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävimmät kulttuurihistorialliset ja maisemalliset aluekokonaisuudet on huomioitu maakuntakaavassa. Ne korostavat alueiden erityispiirteitä ja lisäävät ympäristön arvoa ja vetovoimaa. Päijät-Hämeen kulttuuriympäristöselvityksen päivittäminen on käynnistymässä.

Maankäyttö ja yhdyskuntarakenne

Maankäytössä alueille on annettu maisemaan tai kulttuuriympäristöön liittyviä arvoja, jotka sitovat yhteen erilaisia maankäyttöteemoja ja eheyttävät maankäytöltään monipuolista kokonaisilmettä. Kaavaratkaisuissa on pidetty silmällä ekologista kestävyyttä, maan biologisen tuottokyvyn turvaamista sekä luonnon ja ympäristön monimuotoisuuden säilymistä. Yhteisenä tavoitteena on vaalia laadukasta elinympäristöä, mutta kuitenkin siten, että sen hyödyntämis- ja kehittämismahdollisuuksia on olemassa tulevaisuuden muuttuvissa olosuhteissa. Maaseutualueiden kilpailukyvyyn ja elinvoiman kannalta on vahvistettu asemia tunnistamalla uusiutumiskykyisiä, elinkeinomahdollisuuksia sekä vetovoimainen työ-, asumis- ja yrittäjäympäristö. Päijät-Hämeen maaseudun vetovoima on toiminut hyvin mm. etätöiden lisääntyneenä covid 19 -pandemian aikana ja kunnat ovat kannustaneet vapaa-ajan asuntojen monipuolista käyttöä sekä muuntamista vakituiseksi asunnoksi.

Liikenne ja muu yhdyskuntahuolto

Päijät-Häme sijaitsee eurooppalaisen TEN-T-verkoston solmukohdassa, jossa kohtaavat kahden TEN-T-akselin liikenne- ja logistiikkavirrat. Lahden kaupunkiseudun logistiikkakeskuksista tuotteita viedään rautateitse Pietarin kautta Venäjän markkinoille. Itämeren alueen ja Euroopan markkinoille tuotteet kulkevat Loviisan ja Vuosaaren satamien kautta. Valtatiet 4, 5 ja 12 ovat tärkeä osa valtakunnan tieverkkoa ja valtatie 24 on suuressa roolissa Päijänteen läntisen suunnan liikenteen kannalta. Alemman tieverkon toimivuus ja liikenteen taloudellisuus ovat tärkeitä maakunnan kehitystekijöitä. Teiden kuntoa ei saa päästää rapistumaan, jotta alueen elinvoima säilyy.

Raideliikenteen ja sen aluevarausten tarkoitus on varmistaa seudun pitkän ajan kehityksen edellyttämien raidelinjojen ja asemanpaikkojen elinkelpoisuus ja uusien toteuttamismahdollisuudet. Kehittämisessä ja suunnittelussa voidaan huomioida radan vaikutukset ja asemien antamat uudet mahdollisuudet.

Päijät-Hämeen tiivis yhdyskuntarakenne ohjaa tehokkaaseen energian käyttöön ja kohtuullisiin yhdyskuntateknisen huollon kustannuksiin ympäristönormit huomioiden. Haja-asumisen alueilla asukkaiden vastuulla on talousvesi-, jätevesi-, tietoliikenne- ja kuljetustarpeista huolehtiminen osuuskunta- tai talouskohtaisilla kestäväillä ratkaisuilla.

Elinkeinot ja aluetalous

Ohjelmatyöllä edistetään elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä osoittamalla elinkeinotoiminnalle riittävän kiinnostava toimintaympäristö yhdyskuntarakennetta hyödyntäen. Runsaasti raskasta tai henkilöliikennettä aiheuttavat elinkeinoelämän toiminnot on syytä kohdistaa olemassa olevan yhdyskuntarakenteen sisään tai joukkoliikenneyhteyksien äärelle kaupunkien ja kuntien taajamiin.

Aluetaloudellisesti suurin muutos on ollut teollisuuden ja sen työpaikkamäärän vähentyminen. Muutoksessa on vapauttanut toimitiloja muuhun käyttöön erityisesti taajama-alueilla. Uusia työpaikkoja on syntynyt palveluihin ja työvoimatarve on kasvanut myös teollisuudessa ammattiosajista.

Luonnonvarat ja energiantuotanto

Päijät-Hämeen harjut, metsät ja vesistöt tarjoavat runsaasti luonnonvaroja. Jo aikaisemmin on todettu sora- ja kiviainesten ottamisen haittoja, joita voidaan ehkäistä osittain kiertotaloutta lisäämällä. Kivihiilen polttamisen lopettaminen suurimmassa lämpövoimalassa on lisännyt tarvetta metsien monipuoliselle ja kestäväälle käytölle. Maakunta on yksi suurimmista puutuoteteollisuuden keskittymistä, kun teollisuuden työpaikoista 21 prosenttia on puutuoteteollisuudessa. Tuulivoima-alueita suunnitellaan maakuntaan. Pisimmällä on kaavallisesti tilanne litissä, mutta myös Sysmän ja Hartolan tilanne etenee. Yksityisen ja julkisen sektorin toimijat ovat rakentaneet merkittävässä määrin aurinkovoimaa maakuntaan. Maalämmön tai edistyneemmän geolämmön osuutta voidaan edelleen kasvattaa.

3.2. Ympäristön tulevaisuushaasteet ja ongelmat

Suurimpia haasteita ovat ilmastonmuutoksen hillintä ja siihen sopeutumiseen varautuminen, huoli pohjavesien laadusta ja maaperän elinkelpoisuus. Taustalla on kuitenkin ehkä vielä suurempi ongelma luonnon monimuotoisuuden säilymisestä. Luonnon monimuotoisuutta ja sen tuottamia hyötyjä arvioidessa on ratkaisevaa, että yhä useampi kasveja pölyttävä laji on ajautumassa kohti sukupuuttoa. Myös merien tilan heikentyminen voi johtaa ketjureaktioihin, joita ei tunnisteta tarpeeksi hyvin.

Päijät-Hämeen kannalta on keskeistä pitää kiinni ilmastotavoitteista ja luonnon monimuotoisuuden vaalimisesta. Puhdas pohjavesi on voimavara monelle toiminnolle ja luo mm. vesi- ja elintarvikeliiketoiminnalle kestävä pohjan, mm. viljaklusterille. Päijät-Hämeen liikennejärjestelmää tulee kehittää vähäpäästöisemmäksi, kuten myös asumista. Haasteena on kasvava liikenne ja logistiikan tarve. Lahti-Vesivehmaan lentokenttää tulee kehittää ilmailutarpeisiin, mutta kestävästi. Vesitiet ja satamat palvelevat kuljetuksia, matkailua ja virkistystä. Vesiliikenne perustuu tällä hetkellä lähes täysin fossiilisten polttoaineiden käyttöön ja muutos on tarpeen.

3.3. Ohjelman kannalta merkittävät ympäristötavoitteet

Valtakunnalliset ympäristötavoitteet

Ohjelman kannalta merkittäviä valtakunnallisia ympäristötavoitteita sisältyy lukuisiin strategioihin ja ohjelmiin, joista kansallisella tasolla merkittäviä ovat mm. seuraavat:

- Kansallinen energia- ja ilmastostrategia (vuodelta 2016, uuden strategian valmistelu käynnissä)
- Luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestäväen käytön strategia ja toimintaohjelma

Keskeiset alueelliset ympäristötavoitteet

Alueellisia ympäristötavoitteita sisältyy muun muassa Päijät-Hämeessä laadittuihin ilmastostrategioihin.

- Hiilineutraali Päijät-Häme 2030 Ilmastotiekartta
- Kymijoen-Suomenlahden vesienhoitoalueen vesienhoitosuunnitelma vuosiksi 2016–2021. Uusi vesienhoitosuunnitelma vuosille 2022–2027 valmistuu 2021 lopulla.

3.4. SOVA-prosessin vaiheet

- Arvioinnin tuloksena ympäristöselostuksessa on kuvattu suunnitelman tai ohjelman merkittävät ympäristövaikutukset.
- Valmistelun aloittamisesta on tiedotettu.
- Suunnitelmasta tai ohjelmasta on pyydetty ELY-keskus keskusteluun sisällöistä.
- Luonnos suunnitelmaksi tai ohjelmaksi ja ympäristöselostukseksi valmistellaan samaan aikaan.
- Yleisöllä on mahdollisuus tutustua suunnitelma- tai ohjelmaluonnokseen ja ympäristöselostukseen sekä esittää niistä mielipiteensä.
- Ohjelmasta ja arvioinnista pyydetään lausunnot ainakin ELY-keskukselta ja kunnilta.
- Hyväksymispäätöksestä ja valmiista suunnitelmasta käy ilmi, miten ympäristöselostus ja suunnitelman ja ohjelman valmistelun aikana saadut mielipiteet ja lausunnot on otettu huomioon.
- Ohjelma ja sen hyväksymispäätös lähetetään ELY-keskukselle sekä niille kunnan ja muille viranomaisille, joiden kanssa on suunnitelmaa tai ohjelmaa tehtäessä neuvoteltu tai joilta on saatu lausunto. Hyväksymispäätös ja ohjelma asetetaan nähtäville.

3.5. Ympäristövaikutusten arviointi painopisteittäin

SOVA-lain 5 §:ssä tarkoitetussa ympäristöarvioinnin tarpeen harkinnassa on otettava huomioon harkintaperusteet eli missä määrin ohjelmalla luodaan puitteet hankkeelle tai muulle toiminnalle sijainnin, luonteen, koon tai toimintaedellytysten osalta tai kohdentamalla voimavaroja. Lisäksi tulisi tunnistaa, että missä määrin suunnitelma tai ohjelma vaikuttaa muihin suunnitelmiin ja ohjelmiin, mukaan lukien ne, jotka kuuluvat eri tasoilla valmisteltavien suunnitelmien ja ohjelmien kokonaisuuteen.

Maakuntastrategiasta johdettava maakuntaohjelma seuraa strategian painopisteitä. Kaiken kehyksenä toimii vihreä siirtymä eli kestäväen kehityksen huomioiminen.

Maakuntastrategiasta johdettava maakuntaohjelma seuraa strategian painopisteitä ja punoo mukaan alueen vahvuuksia ja mahdollisuuksia. Kaiken kehyksenä toimii vihreä siirtymä eli kestävän kehityksen huomioiminen.

Vetovoimainen uusien tulijoiden maakunta

Teemme Päijät-Hämeestä monipaikkaisen etätyön edelläkävijän ja tunnistamme uudet markkinamahdollisuudet.

- Vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen liittyvät vihreään vetovoimaan ja sen säilyttämiseen vetovoimatekijänä. Houkuttelu voi lisätä rakentamistarvetta, mutta etätyössä liikennemäärät pysyvät maltillisina.
- Vaikutukset maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen säilyvät hallinnassa, kun ohjelman perusrunko rakentuu kestävästi kehitykseen.
- Vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön pysyvät hallinnassa. Kaupunkikuva tiivistyy ja kulttuurimaisemat säilytetään.
- Vaikutukset luonnonvarojen hyödyntämiseen ovat kiertotalouden keskiössä, kun luonnonvarojen kiertoja kehitetään paremmiksi.
- Keskinäisissä vuorovaikutussuhteissa lähinnä liikenne ja viihtyvyyssarvot voivat toimia vastakkaisiin suuntiin.
- O-vaihtoehdossa korostuisi monipaikkaisuuden ja vapaa-ajan asutuksen resurssien vajaakäyttö ja talousvaikutusten pienempi volyymi.

Houkuttelemme uusia yrityksiä. Teemme yritysten sijoittumisen alueelle helpoksi esimerkiksi Lahden eteläisen kehätien varteen.

- Vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen liittyvät uuden yritystoiminnan päästövaikutuksiin. Eteläisen kehätien melu voi haitata jossain määrin. Houkuttelu voi lisätä rakentamistarvetta ja liikennesuoritteet voivat kasvaa.
- Vaikutukset maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen säilyvät hallinnassa, ja uusia sijoittumisia tehdään kaavoitetuille yritysalueille.
- Vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön ovat vähäisiä, koska suuret väylät ja logistiikkaratkaisut on suurelta osin jo tehty.
- Vaikutukset luonnonvarojen hyödyntämiseen ovat kiertotalouden keskiössä yritysten houkuttelussa.
- Keskinäisissä vuorovaikutussuhteissa lähinnä liikenne ja viihtyvyyssarvot voivat toimia vastakkaisiin suuntiin.
- O-vaihtoehdossa sijoittuvien yritysten määrä jäisi pienemmäksi, jolloin kaavoitus ja investoinnit voivat olla ylimitoitettuja.

Huolehdimme, että liikenneyhteydet maakunnan ulkopuolelle säilyvät hyvinä ja kehitämme maakunnan sisäisiä yhteyksiä.

- Vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen liittyvät liikenteen vähähiilisiin ratkaisuihin. Pääväylille voidaan tarjota kilpailukykyisiä joukkoliikenteen ratkaisuja, mutta sisäinen liikenne on pitkälti yksityisautoilua taajamien välisessä liikkumisessa.
- Vaikutukset maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen vähenevät vähähiilisten liikkumiskäytävien edetessä.
- Vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön ovat vähäisiä, mutta etenkin kaupunkikuva on ollut murroksessa vähähiilisen liikkumisen ratkaisusta mm. kaupunkipyörät ja sähköpotkulaudat.
- Vaikutukset luonnonvarojen hyödyntämiseen tulevat kestävän energian tuottamisesta liikenteen ratkaisuihin ja tiestön ylläpidon rasitteista.
- Keskinäisissä vuorovaikutussuhteissa lähinnä kylien ja taajamien liikkumisen muodot voivat edelleen eriytyä julkisen ja yksityisen liikenteen osalta.
- O-vaihtoehdossa liikenneyhteydet ulkopuolelle voivat olla tilanteessa, jossa osa pääväylistä ei kehity tarvittavissa määrin ja sisäiset yhteydet ja väylien kunto saattavat heikentyä.

Edistämme kotimaisten ja ulkomaalaisten opiskelijoiden jäämistä alueelle.

- Vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen liittyvät vetovoimaan, jossa saamme sosiaalisempaa kanssakäymistä suuremmasta määrästä opiskelijoita.
- Vaikutukset maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen eivät oleellisesti muutu, mutta joidenkin ulkoilupolkujen rasite saattaa kasvaa hallitusti.
- Vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön ovat vähäisiä, kun sijoittuminen tehdään kaupunkirakennetta tiivistäen.
- Vaikutukset luonnonvarojen hyödyntämiseen ovat kestävämmän kehityksen mukaisia, kun myös opiskelijat kehittävät kiertotaloutta.
- Keskinäisissä vuorovaikutussuhteissa opiskelijoiden merkitys on keskuskaupunki Lahdessa suurinta.
- O-vaihtoehdossa emme saa opiskelijoiden jäämistä alueelle parannettua, jolloin taloudellinen hyvinvointi ja sosiaalinen vireys voivat olla tavoiteltua heikompiä.

Pitovoimainen maakunta

Panostamme maakunnan luonnonrauhaan, eläviin kyliin ja aitoihin kaupunkeihin, jotka ovat pitovoiman perusta.

- Vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen liittyvät pitovoimaan, jossa elinoloja jatkuvasti parannetaan.
- Vaikutukset maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen ovat päijäthämäläisen pitovoiman ja vetovoiman perusta, jota tuetaan kehittämishankkeilla kylissä ja taajamissa.
- Vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön ovat keskeisiä, kun pidämme kylät elävinä ja korttelit kunnossa.
- Vaikutukset luonnonvarojen hyödyntämiseen ovat pieniä, koska pyrimme ratkaisemaan kiertotaloutta edistäen kestävän asumisen kysymyksiä.

- Keskinäisissä vuorovaikutussuhteissa asumisterveys ja energiatehokkuus ovat johtaneet joissakin tapauksissa väriin ratkaisuihin.
- 0-vaihtoehdossa kasvu on pientä ja kylien ja taajamien väkimäärä jatkaa laskua, jolloin pitovoima voi heikentyä.

Kehitämme matkailua ja toteutamme liikunnan ja elämysten tiekartan.

- Vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen ovat keskeisiä matkailun, liikunnan, urheilun ja elämysten toteuttamisessa. Matkailun kehittäminen palvelee myös maakuntalaisia laajasti.
- Vaikutukset maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen ovat nousseet tärkeiksi huomioitaviksi asioiksi, kun matkailua ja elämyksellisiä palveluita toteutetaan kestävästi ja vastuullisesti.
- Vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön otetaan kestävässä matkailussa huomioon. Kaupunki- ja maaseudun kohteet saavat arvostusta ja elinvoimaa.
- Vaikutukset luonnonvarojen hyödyntämiseen ovat osa kestävyystarkastelua. Liikumme ja kulutamme luonnonvaroja paremmin huomioiden.
- Keskinäisissä vuorovaikutussuhteissa matkailu nähdään usein ilmastotoimien uhkana, mutta kestävämmän huomioituna ja toteutettuna hiilijalanjälkeä voidaan laskea systemaattisemmin.
- 0-vaihtoehdossa matkailu keskittyy nykyisiin kohteisiin ja kestävämpiä ratkaisuja jää ehkä tekemättä.

Varmistamme olemassa olevien asuinalueiden vetovoimaisuuden.

- Vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen huomioidaan, kun asuinalueiden vetovoimaa kehitetään. Väestömuutokset eivät edellytä uusia laajoja asuinalueita.
- Vaikutukset maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen ovat jo osa rakennettua ympäristöä. Luonnon monimuotoisuutta pyritään lisäämään.
- Vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön on jo pitkälti huomioitu rakennetussa ympäristössä. Vetovoimatekijät tehdään maisema- ja kulttuuriperintöä vaalien.
- Vaikutukset luonnonvarojen hyödyntämiseen ovat osa kiertotalouden kehittämistä. Asuinalueiden täydentämis- ja korjausrakentamisessa huomioidaan vähähiilisemmät ratkaisuvaihtoehdot.
- Keskinäisissä vuorovaikutussuhteissa väkimäärän keskittyminen ja toisaalta asutuksen harventuminen haastavat vetovoiman ja kestävä kehityksen ratkaisuja.
- 0-vaihtoehdossa osa kylistä ja taajamista menettävät vetovoimaa.

Erottaudumme muista alueista laadukkailla, arkea sujuvoittavilla palveluilla, jotka tuottavat asukkaille hyvää arkea.

- Vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen huomioidaan, jos arkeen löytyy oikeassa määrin lähipalveluita ja digitaalisia ratkaisuja palveluita monipuolistamaan ja saavutettavuutta turvaamaan.

- Vaikutukset maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen huomioidaan palvelurakenteiden uudistuksessa.
- Vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön on jo pitkälti huomioitu. Palvelutilojen käyttötarve voi vähentyä, kun palvelut sähköistyvät pl. hoivapalvelut ikääntymisestä johtuen.
- Vaikutukset luonnonvarojen käyttöön ovat kestävämpään suuntaan, kun sujuvat palvelut tehdään entistä enemmän sähköisesti uusiutuvalla energialla.
- Keskinäisissä vuorovaikutussuhteissa arjen palveluissa kyläkoulujen ja lähipalvelupisteiden uutta nousua ei ole näkyvissä, mutta jäljellä olevat lähipalvelut voivat tuottaa vetovoimaista lisäarvoa.
- 0-vaihtoehdossa palveluverkko harvenee, keskittyy ja siirtyy edelleen digitaalisemmaksi.

Uudistumiskykyä vahvistava koulutus ja TKI-toiminta

Laajennamme TKI-yhteistyötä yritysten ja korkeakoulujen välillä.

- Vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen ovat positiivisia, kun TKI-toiminnan yritys-yhteistyötä lisätään eri koulutuksen toteuttajien osalta (ei vain korkeakoulutus).
- Vaikutukset maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen otetaan entistä laajemmin huomioon TKI-yhteistyössä yritysten kanssa.
- Vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön tulevat paremmin tarkastelluiksi yritysten kanssa tehdyssä yhteistyössä.
- Vaikutukset luonnonvarojen käyttöön on ovat positiivisia, kun yhteistyössä tehdään uusia TKI-ratkaisuja yritysten kanssa.
- Keskinäisissä vuorovaikutussuhteissa voidaan luoda verkostoratkaisuja, joissa synergiahyödyt ovat yksittäisiä toimintamalleja tehokkaampia mm. yhteislaitteiden käytön osalta.
- 0-vaihtoehdossa TKI-yhteistyö yritysten kanssa jää vain harvojen yritysten kanssa tehtäväksi.

Kannustamme maakunnan yrityksiä ja TKI-toimijoita kansainvälisyyteen, rohkeisiin kokeiluihin ja kehittämiseen.

- Vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen huomioidaan osana TKI-toiminnan kansainvälistä kehittämistä. Etsimme hyviä käytäntöjä muualta ja annamme omiamme muille malliksi.
- Vaikutukset maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen ovat keskeisiä kansainvälisten TKI-hankkeiden sisällöissä. Vesi- ja maaperätutkimus on kansainvälistä huippua.
- Vaikutukset luonnonvarojen käytön vähenemiseen on yhteistä työkenttää Euroopassa ja globaalisti.
- Keskinäisissä vuorovaikutussuhteissa kansainvälinen kaivannaisalan kehittäminen on johtanut suurin ongelmiin.
- 0-vaihtoehdossa kansainvälinen TKI-toiminta jää pieneksi, kun resursseja ei ole siihen kohdennettu.

Tähtäämme edelläkävijöiksi. Tehostamme yritysten uudistumis- ja kasvukykyä hyödyntämällä yhteiskäyttöä ja pilottilaitoksia.

- Vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen ovat positiivisia, jos yritykset ja yhteisöt onnistuvat pilotoimaan kestävämpiä ratkaisuja.
- Vaikutukset maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen tunnistetaan entistä paremmin osana uudistumista ja yhteisratkaisuja.
- Vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön ovat vähäisiä, mutta positiivisia, kun yritysten ja yhteisöjen ratkaisuja tehdään yhdessä.
- Vaikutukset luonnonvarojen käyttöön ovat positiivisia, kun teemme pilottiratkaisuja kestävän kehityksen tavoitteiden mukaisesti.
- Keskinäisissä vuorovaikutussuhteissa voidaan luoda kestäviä verkostoratkaisuja, joissa yhteiskäyttö ja pilottitoiminta luo uutta tietoa.
- O-vaihtoehdossa yritysten tukeminen ei kohdistu riittävästi uudistumiseen ja kestäväan kasvuun siten, että myös toimintaympäristö voisi siitä hyötyä.

Huolehdimme osaavan työvoiman saatavuudesta.

- Vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen lisääntyvät hyvinvoinnin kasvuna, kun työtä ja toimeentuloa saadaan lisättyä. Nuorten koulutusta ja työllisyyttä pyritään parantamaan syrjäytymisen ehkäisemiseksi ja työvoiman saatavuuden kehittämiseksi.
- Vaikutukset maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen ovat vähäisiä, kun työvoima toimii jo rakennetussa ympäristössä.
- Vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön ovat positiivisia, kun työllisyys kehittyy ja taloudellista liikkumavaraa on enemmän.
- Vaikutukset luonnonvarojen suhteen perustuu Päijät-Hämeessä kiertotalouden edistämiseen ja kestäviin ratkaisuihin yrityksissä ja yhteisöissä.
- Keskinäisissä vuorovaikutussuhteissa työllisyyden ja osallisuuden paranemisella on suuri merkitys ihmisten ja luonnon hyvinvoinnille.
- O-vaihtoehdossa työvoimaan saatavuusongelmat jatkuvat.

Parannamme koulutuksen ja työelämän tarpeiden osuvuutta sekä turvaamme vetovoimaisen koulutuksen.

- Vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen ovat positiivisia, kun koulutustarpeiden tunnistamisen kautta saadaan osuvaa koulutusta työmarkkinoille.
- Vaikutukset maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen huomioidaan palvelurakenteiden uudistuksessa.
- Vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön ovat vähäisiä, mutta toimintaympäristön kehittäminen on osa koulutusta ja siinä huomioidaan kestävä kehitys.
- Vaikutukset luonnonvarojen käytön osalta ovat vähäisiä, mutta kulutuksen vähentämisen näkökulmat huomioidaan.
- Keskinäisissä vuorovaikutussuhteissa koulutuksen ennakointi on muuttunut lyhytkestoisemmaksi, kun digitaalisuus ja TKI-ratkaisut uudistavat työelämää.

- O-vaihtoehdossa TKI-toiminta jää ohueksi, kun koulutuksen ja TKI-toiminnan vahvistaminen ei etene.

Uudistumiskykyä yhteistyöllä yrityksille, kunnille ja asukkaille

Tiivistämme yhteistyötä ja yhteisen tekemisen kulttuuria maakunnan yritysten, koulutusorganisaatioiden ja kuntien välillä.

- Vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen liittyvät alueen kuntien, asukkaiden ja yritysten menestymiseen. Uudistumiskyky pitää talouden ja ympäristön kunnossa.
- Vaikutukset maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen liittyvät kuntien keskeiseen rooliin katsoa, että toimintaympäristön olosuhteissa mahdollistuu kestävämpi kehitys.
- Vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön rakentuvat avoimissa prosesseissa, joissa tarkemmat ympäristönäkökulmat on arvioitu.
- Vaikutukset luonnonvarojen hyödyntämiseen ovat rajalliset maakunnassa, jossa luontoympäristö halutaan turvata. Edistämme kiertotaloutta.
- Keskinäisissä vuorovaikutussuhteissa yksittäisissä tapauksissa on uudistus- ja laajentumisasiat joutuneet ristiriitatilanteisiin eri ryhmien näkemyksissä.
- O-vaihtoehdossa korostuu kuntien vähäisempi yhteistyö keskenään tai yritysten kanssa.

Jatkamme pienten kuntien elinvoimahankkeita. Kehitämme Lahden kestäväen kasvun vahvuuksia.

- Vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen liittyvät pienten kuntien elinvoiman ylläpitoon. Sote-asiat siirtyvät pois kunnilta, jolloin hyvinvoinnin vastuu jakaantuu. Lahteen keskittyy kestäväen kasvun osaamista ja yritystoimintaa.
- Vaikutukset maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen eivät ole merkittäviä. Rantojen käyttö kasvaa vain vähäisesti ja vesiensuojelu etenee. Monimuotoisuutta edistetään kaikissa kunnissa.
- Vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön pysyvät hallinnassa. Kaupunkikuva tiivistyy ja kulttuurimaisemat säilyvät pienemmissä kunnissa.
- Vaikutukset luonnonvarojen hyödyntämiseen perustuvat pitkälti metsien monipuoliseen käyttöön. Pilaantumiskejät pohja- ja pintavesille sekä maaperälle poistetaan.
- Keskinäisissä vuorovaikutussuhteissa ympäristön tila rakentuu positiivisesti eteenpäin.
- O-vaihtoehdossa korostuu kuntien väljempi yhteistyö, jolloin ympäristöyhteistyössä voidaan jäädä vaatimattomampiin tuloksiin ympäristön ja kestäväen kasvun kannalta.

Tuemme kuntien erikoistumista.

- Vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen korostuvat kuntien erikoistumisessa. Jokainen kunta voi profiloitua omien vahvuuksiensa perusteella ja vähentää heikkouksiaan yhteistyöllä ja digikeinoin.

- Vaikutukset maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen ovat vähäisiä, vaikka kunnat erikoistuvat. Osa kunnista kehittää toista enemmän vapaa-ajan asumista tai valmistavaa teollisuutta kuin toinen.
- Vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön tukeutuvat kuntien erilaisiin vahvuuksiin. Kylät ja kuntataajamat vahvistavat roolejaan ja pyrkivät vähähiilisempiin ja kestäviin ratkaisuihin kehittämisessä.
- Vaikutukset luonnonvarojen hyödyntämiseen ovat vähäistä, koska Päijät-Hämeessä luonnonvaroja käytetään kestävästi mm. metsä, vesi, maaperä.
- Keskinäisissä vuorovaikutussuhteissa ei ole vahvoja ristiriitaisuuksia.
- 0-vaihtoehdossa korostuu kuntien arjen tekeminen, jolloin erikoistuminen jää vähemmälle.

Tuemme uusia investointeja ja toimeliaisuutta, jotka mahdollistavat uudistumisen ja kasvun.

- Vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen liittyvät vihreän vetovoiman investointeihin ja sen säilyttämiseen vetovoimatekijänä.
- Vaikutukset maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen ovat vähäisiä, kun investoinnit kohdistuvat hyvin suunnitelluille yritysalueille tai korvaavat poistuvia vanhoja ratkaisuja (esim. koulut).
- Vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön ovat vähäisiä, kun kaavoituksessa nämä asiat on huomioitu.
- Vaikutukset luonnonvarojen hyödyntämiseen ovat kiertotalouden keskiössä, kun luonnonvarojen kiertoja kehitetään paremmiksi.
- Keskinäisissä vuorovaikutussuhteissa ympäristöarvoja ei riskeerata uusilla investoinneilla.
- 0-vaihtoehdossa korostuu vähäisempi investointien määrä ja laatu.

Terävöitämme älykkään erikoistumisen kärkiä ja kasvatamme niiden kansainvälistä vientipotentiaalia.

- Vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen on yksi älykkään erikoistumisen kärkien nostoista. Jokainen voi olla kestävä kehityksen toteuttaja, sporttihenkinen, nauttia terveellistä ruokaa ja juomaa ja löytää mielenkiintoisen kestävä kehitystä tukevan työpaikan.
- Vaikutukset maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen turvataan, kun ohjelman koko runko rakentuu kestäväan kehitykseen. Osaamisella luodaan vientikykyä.
- Vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön ovat vähäisiä. Käytämme hyväksi valmista rakennettua infraa.
- Vaikutukset luonnonvarojen hyödyntämiseen ovat vähäisiä, kun älykkään erikoistumisen kärjet toteuttavat kestävä kehitystä.
- Keskinäisissä vuorovaikutussuhteissa korostuvat kestävä muotoilu ja digitaalisuus.
- 0-vaihtoehdossa korostuu harvojen yritysten vientimenestyminen ja verkostoituminen jää vähäisemmäksi.

Otamme käyttöön parhaat kokemukset työllisyyden kuntakokeilusta.

- Vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen paranevat, kun työllisyys kehittyy.

- Vaikutukset maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen ovat vähäisiä, kun kokonaisvaltaista hyvinvointia lisätään työllisyyden parantamisen kautta.
- Vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön ovat vähäisiä, kun työllisyys paranee. Jossain määrin rakentaminen voi lisääntyä, mutta tiivistäen lähinnä taajamia.
- Vaikutukset luonnonvarojen hyödyntämiseen ovat tavoitteen kannalta vähäistä, mutta kiertotalouden työpaikkojen kasvun kannalta keskeistä.
- Keskinäisissä vuorovaikutussuhteissa yksilöiden ja ympäristön hyvinvointia lisää työllisyyden paraneminen.
- 0-vaihtoehdossa korostuu korkea työttömyysaste.

Uudistumiskykyinen hiilineutraali Päijät-Häme 2030

Vähennämme energiankulutusta ja siihen liittyviä kasvihuonekaasupäästöjä.

- Vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen liittyvät ilmastotavoitteen edistämiseen. Sopeudumme ilmastomuutostoiimiin.
- Vaikutukset maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen kasvavat positiivisesti, kun ympäristö- ja ilmastotoimet edistyvät.
- Vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön perustuvat vähähiilisempiin ratkaisuihin. Uudisrakentaminen ja korjausrakentamisen tehdään kestävämmillä ratkaisuilla.
- Vaikutukset luonnonvarojen hyödyntämiseen ovat kiertotalouden keskiössä, kun luonnonvarojen kiertoja kehitetään paremmiksi ja energiakäyttö muuttuu uusiutuvan energian käytöksi.
- Keskinäisissä vuorovaikutussuhteissa muutoksia tarvitaan monelta osin ja päästöjen vähentäminen vaikeutuu alkutoimien jälkeen.
- 0-vaihtoehdossa korostuu nyt tunnistettujen ja jo tehtyjen toimien perusta, mutta uusia mittavia askeleita ei saavuteta lähivuosina tavoitteiden mukaisesti, jos tahtotila ja resurssit puuttuvat.

Vähennämme liikenteen kasvihuonekaasupäästöjä.

- Vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen ovat liikenteessä päästöjen ja melun väheneminen.
- Vaikutukset maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen paranevat, kun liikenne siirtyy vähähiilisempiin ratkaisuihin.
- Vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön perustuvat monimuotoisen liikenteen malliin, jossa joukkoliikenne, autoilu, pyöräilyn eri muodot ja jalankulku yhdistellään yksilökohtaisesti.
- Vaikutukset luonnonvarojen hyödyntämiseen voivat osin kasvaa, jos biopolttoaineiden tuottoa ryhdytään kasvattamaan.
- Keskinäisissä vuorovaikutussuhteissa suuntaus on vähähiilisempiin ratkaisuihin.
- 0-vaihtoehdossa korostuu trendinä sähköinen liikenne.

Toteutamme Päijät-Hämeen kiertotalouden vision ”Päijät-Häme on vuonna 2030 resursseja hukkaamaton menestyjä”.

- Vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen liittyvät kiertotalouden edistämiseen ja resurssitehokkuuteen. Kun ympäristö voi paremmin, voimme itsekkin paremmin.
- Vaikutukset maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen paranevat, kun kiertotaloutta edistetään.
- Vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön perustuvat entistä enemmän rakennuskannan vähähiilisempiin uudis- ja korjausrakentamiseen ja kulttuurikohteiden säilyttämiseen.
- Vaikutukset luonnonvarojen hyödyntämiseen ovat kiertotalouden keskiössä.
- Keskinäisissä vuorovaikutussuhteissa resurssien parempi käyttö edistää monipuolisesti hyvinvointia.
- O-vaihtoehdossa korostuu julkinen jätehuolto, kun pitäisi löytää myös kansainvälistä liiketoimintaa lisäävää myyntiä.

Vähennämme maatalouden kasvihuonekaasupäästöjä ja lisäämme hiilen sidontaa.

- Vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen liittyvät vihreään vetovoimaan ja sen säilyttämiseen vetovoimatekijänä. Päijät-Hämeen maaseudun kasvihuonepäästöt saadaan uusilla ratkaisuilla laskuun ja lisäämme hiilensidontaa.
- Vaikutukset maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen ovat keskeisiä kasvihuonekaasupäästöjen kannalta. Lisäämme hiilensidontaa ja luonnon monimuotoisuutta.
- Vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön maaseudulla ovat vähäisiä käyttämällä vähähiilisempiä ratkaisuja ja lisäämällä hiilensidontaa.
- Vaikutukset luonnonvarojen hyödyntämiseen ovat kiertotalouden keskiössä myös maaseudulla ja maaseutuohjelman painotuksissa.
- Keskinäisissä vuorovaikutussuhteissa vapaaehtoiset teot voivat nopeuttaa kehitystä sääntelyn lisänä.
- O-vaihtoehdossa korostuu sääntely.

Vähennämme metsätalouden ja maankäytön kasvihuonekaasupäästöjä ja lisäämme hiilinieluja.

- Vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen liittyvät metsien monipuoliseen käyttöön ja uusiutumiseen. Maankäytössä vältetään voimakkaita muokkaustarpeita.
- Vaikutukset maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen pysyvät hallinnassa, kun metsien käyttö on monipuolista ja uusiutuen tehtyä.
- Vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön ovat vähäisiä, jos hyödynnetään jo rakennettuja asuin- ja yritys ympäristöjä. Avaamme vain yhteisvaikutukseltaan positiivisia uusia alueita käyttöön.
- Vaikutukset luonnonvarojen hyödyntämiseen ovat kiertotalouden ydintä metsien- ja maankäytön osalta.
- Keskinäisissä vuorovaikutussuhteissa korostuu suunnitelmallisuus ja avoimuus ratkaisuissa.

- O-vaihtoehdossa metsien ja maankäytön hiilinielu saattaa heikentyä, mikäli tavoitteita ja toimenpiteitä ei tehdä yhdessä.

Edistämme ilmastoasioita keskeisenä osana kuntien päätöksentekoa.

- Vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen ovat keskeinen osa kuntien päätöksentekoa. Ilmastonäkökulma on osa päätöksenteon vaikuttavuuden arviointia.
- Vaikutukset maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen tulee nähdä myös laajemmin kuin ilmastomuutoksen kannalta. Luonnon monimuotoisuutta tulee turvata kunnissa entistä vahvemmin.
- Vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön tulevat korjaus- ja täydentämiskaavoituksen ja rakentamien ratkaisuista kylissä ja kortteleissa.
- Vaikutukset luonnonvarojen hyödyntämiseen korostuvat osana ilmastomuutoksen näkökulmaa.
- Keskinäisissä vuorovaikutussuhteissa kuntien päätöksillä ja hankinnoilla on iso merkitys tavoitteiden kannalta.
- O-vaihtoehdossa kuntien päätöksenteko ei ota riittävän voimakkaasti huomioon ilmasto- ja ympäristöasioita.

Toimimme ilmastomuutokseen sopeutumiseksi.

- Vaikutukset ihmisten terveyteen, elinoloihin ja viihtyvyyteen kannattaa huomioida varhaisemmalla toiminnalla kuin myöhäisellä, vaikka muutos on jo liikkeellä.
- Vaikutukset maaperään, vesiin, ilmaan, ilmastoon, kasvillisuuteen, eliöihin ja luonnon monimuotoisuuteen on jokaisen huomioitava arjen teoissa ja valinnoissa entistä paremmin.
- Vaikutukset yhdyskuntarakenteeseen, rakennettuun ympäristöön, maisemaan, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön rakentuvat kestävämmistä valinnoista, joissa kulutustottumuksia tulee muuttaa. Kestävät ratkaisut saattavat maksaa enemmän tässä vaiheessa, mutta tekemättömät vielä enemmän tulevaisuudessa.
- Vaikutukset luonnonvarojen hyödyntämiseen on nähtävä laajana ilmiönä, jossa monipuolinen kiertotalouden edistäminen säästää luonnonvaroja alueellisesti ja globaalisti.
- Keskinäisissä vuorovaikutussuhteissa arjen toimintamalleja tehdään tutuksi eri hanketoimin.
- O-vaihtoehdossa korostuu, että vain osaa tekee aktiivisia toimia ilmastomuutoksen sopeutumiseksi, kun tarvitsemme muutosta kaikilta.

Taulukkokooste ympäristö- ja taloudellisten vaikutusten arvioinnista

Kehittämistavoitteita	Ympäristö- vaikutusten arviointi	Taloudelliset vaikutukset	Huom.!
Teemme Päijät-Hämeestä monipaikkaisen etätyön edelläkävijän ja tunnistamme uudet markkinamahdollisuudet	+ + (-)	+ +	liikkuminen vähenee
Houkuttelemme uusia yrityksiä. Teemme yritysten sijoittumisen alueelle helpoksi esimerkiksi Lahden eteläisen kehätien varteen	+ -	+ +	uudet rakentamiskohteet

Huolehdimme, että liikenneyhteydet maakunnan ulkopuolelle säilyvät hyvinä ja kehitämme maakunnan sisäisiä yhteyksiä.	+	++	hyvä ylläpito on +
Edistämme kotimaisten ja ulkomaalaisten opiskelijoiden jäämistä alueelle.	+	++	elinvoimaa
Panostamme maakunnan luonnonrauhaan, eläviin kyliin ja aitoihin kaupunkeihin, jotka ovat pitovoiman perusta.	+	++	hyödyntäen kylät korttelit
Kehitämme matkailua ja toteutamme liikunnan ja elämysten tiekartan	+ (-)	++	vahvasti sportti
Varmistamme olemassa olevien asuinalueiden vetovoimaisuuden	+	+	jo rakennettu infra
Erottaudumme muista alueista laadukkailla, arkea sujuvoittavilla palveluilla, jotka tuottavat asukkaille hyvää arkea	+	+	digipalveluita lisää + lähip.
Vahvistamme koulutusta, TKI-toimintaa ja erilaisia kokeiluja, jotka ovat uudistumiskyvyn kulmakiviä	++	++	osaaminen kasvaa
Kannustamme maakunnan yrityksiä ja TKI-toimijoita kansainvälisyyteen, rohkeisiin kokeiluihin ja kehittämiseen	++	++	ratkaisuja kv-käytännöistä
Huolehdimme osaavan työvoiman saatavuudesta	+	++	hyvinvointia
Parannamme koulutuksen ja työelämän tarpeiden osuvuutta sekä turvaamme vetovoimaisen koulutuksen	+	++	osuvaa koulutusta
Laajennamme TKI-yhteistyötä yritysten ja korkeakoulujen välillä	++	++	tietoa ja taitoa
Tähtäämme edelläkävijöiksi. Tehostamme yritysten uudistumis- ja kasvukykyä hyödyntämällä yhteiskäyttöä ja pilottilaitoksia	+	++	tarvitaan uusia ratkaisuja
Jatkamme pienten kuntien elinvoimahankkeita. Kehitämme Lahden kestävän kasvun vahvuuksia	+	++	erikoistuminen ratkaisee
Tuemme kuntien erikoistumista	+	++	kuntastrategia
Tuemme uusia investointeja ja toimeliaisuutta, jotka mahdollistavat uudistumisen ja kasvun	+	++	priorisoitua resurssointia
Terävöitämme älykkään erikoistumisen kärkiä ja kasvatamme niiden kansainvälistä vientipotentiaalia	+	++	valinnat lisäävät kv-potentiaalia
Otamme käyttöön parhaat käytännöt työllisyyden kuntakokeilusta	+	++	hyvinvointia lisää
Vähennämme energiankulutusta ja siihen liittyviä kasvihuonekaasupäästöjä	++	++	luomme omia ratkaisuja
Vähennämme liikenteen kasvihuonekaasupäästöjä	++	++	latausinfra
Toteutamme Päijät-Hämeen kiertotalouden vision "Päijät-Häme on vuonna 2030 resurssija hukkaamaton menestyjä"	++	++	tehostetaan kiertotaloutta
Vähennämme maatalouden kasvihuonekaasupäästöjä ja lisäämme hiilen sidontaa	++	+	uudet ratkaisut
Vähennämme metsätalouden ja maankäytön kasvihuonekaasupäästöjä ja lisäämme hiilinielua.	++	+	metsien monipuolisuus
Edistämme ilmastoasioita keskeisenä osana kuntien päätöksentekoa	++	+	kuntastrategia, hinku
Toimimme ilmastonmuutokseen sopeutumiseksi	++	+	hanketoiminta

Merkkien selitykset:

++	Merkittäviä positiivisia vaikutuksia	+ (-)	Positiivisia ja negatiivisia vaikutuksia
+	Positiivisia vaikutuksia	+ ?	Oletusarvoisesti positiivisia vaikutuksia
0	Ei erityisiä vaikutuksia	- ?	Oletusarvoisesti negatiivisia vaikutuksia
-	Negatiivisia vaikutuksia	?	Vaikutuksia ei ennalta arvioida
--	Merkittäviä negatiivisia vaikutuksia	kom.	Lue kommentti

3.6. Kokonaisvaikutusten arviointi

Kokonaisuusvaikutusten arvioinnin osalta voidaan todeta, että maakuntastrategian ja -ohjelman tavoitteet ovat ympäristönäkölle hyvin huomioon otettavia, kun perusta rakentuu kestävä kehityksen edistämiseen. Joissakin tapauksissa saattaa olla yleisiä ristiriitaisuuksia, kun esimerkiksi tehdään matkailun kehittämistä ja rasietaan luontopolkuja hallitsemattomasti. Näitä voidaan välttää, kun matkailu suunnitellaan vastuullisesti. Myös uusien yritysalueiden kohdalla voidaan nähdä haittavaikutuksia, mutta niitä perustettaessa on arvioitu hyödyt haittoja suuremmiksi esimerkiksi Nostavan kierrätyspuiston kehittämisen osalta, jossa keskittäminen uuteen paikkaan on välttämätön ratkaisu usean hajaantuneen ratkaisun sijasta.

3.7. Vaihtoehtojen vertailu

Maakuntastrategian päätavoite on ohjata aluekehittämistä ja siihen liittyvää hankerahoitusta. Hankkeista päätettäessä niitä arvioidaan pääasiassa rahoitusohjelman kriteerejä vasten. Kuitenkin SOVA-laki edellyttää ohjelmien ympäristövaikutusten arviointia eri vaihtoehtoja vertailemalla. Arvioitaessa toteuttamisvaihtona on maakuntaohjelman toteuttaminen tai toteuttamatta jättäminen (0-vaihtoehto). Maakuntaohjelma on tavoitteellinen ja toteutumiseen vaikuttavia tekijöitä on monia, kuten kehittämisen rahoitus, taloudellinen kehitys, valtion resurssoinnin painopisteet eri myönnöt ja maakuntaohjelman toimeenpano eri toteuttajien kanssa maakunnassa.

Vertailukohtana arvioinnissa käytetään nykytilannetta, joka katsotaan 0-vaihtoehdoksi ja maakuntaohjelman toteuttaminen vaihtoehdoksi 1.

3.8. Ohjelman suhde ympäristötavoitteisiin

Päijät-Hämeen maakuntaohjelma on lähtökohdiltaan ympäristömyönteinen. Joissakin tavoitteissa voi olla myös negatiivisia vaikutuksia, mm. uusien yritysalueiden kasvuun liittyen, mutta maakunta- ja kuntakaavoituksessa on arvioitu yleiset hyödyt haittoja merkittävästi suuremmiksi. Ilmastomuutoksen tavoitteet on huomioitu ja luonnon monimuotoisuutta pyritään turvaamaan.

3.9. Haitallisten vaikutusten lieventämistoimenpiteet

Maakuntaohjelman vetovoimapainotuksen voi katsoa aiheuttavan haitallisia vaikutuksia lähinnä talouskasvun kautta. Ohjelma on kuitenkin sen verran ylätasolla, ettei tässä voi esittää yksityiskohtaisia lieventäviä toimenpiteitä. Maakuntaohjelman uudistuskäytännössä on itsessään tavoitteena uudistaa maakunnan aluetaloutta kestävä kasvun rajoihin. Näin maakuntaohjelma itsessään vähentää ympäristöhaittoja. Haitallisia vaikutuksia ehkäistään hankekohtaisten vaikutusten arviointien avulla. Hankkeet ovat pääsääntöisesti ympäristöön myönteisesti vaikuttavia tai vähintäänkin toteuttamiseksi sen hyötyjen tulee olla entisiä haittoja suuremmat. Haitallisia vaikutuksia voidaan lisäksi vähentää ilmastomuutoksen kannalta mm. vähähiilisestä liikkumista lisäämällä ja vähentämällä edelleen

fossiilitalouden riippuvuussuhdetta. Ihmisten hyvinvointia parannetaan koulutuksen, työllisyyden ja terveyttä edistävien toimien (liikunta ja sote-palvelut) kautta.

3.10. Arvioinnin epävarmuustekijät

Maakuntaohjelma ei ole kovin yksityiskohtainen, joten ympäristövaikutusten etukäteisarviointia on vaikea tehdä tarkasti. Näin arvioon jää epävarmuustekijöitä. Maakuntaohjelmaa edistetään pitkälti suhteessa saataviin rahoituksen resursseihin, ja sitä toteutetaan hankkeilla tai kuntien investoinneilla. Epävarmuustekijöitä liittyy myös kansainvälisiin ilmiöihin, kuten ilmastomuutokseen, pakolaisuuteen, tartuntatauteihin tai poliittisiin tilanteisiin.

3.11. Suunnitelma ympäristövaikutusten seurannasta

Maakuntaohjelma ei ole kovin yksityiskohtainen, joten ympäristövaikutusten seurantaan ei voi tehdä tarkkaa suunnitelmaa. Maakuntaohjelma ei ota lainkaan kantaa maankäyttöön eikä eri elinkeinojen käytännön toimintaan. Maakunnan ympäristön tilan seuranta tehdään yhdessä kuntien ja Hämeen ELY-keskuksen kanssa seuraten mm. pinta- ja pohjavesien tilaa, suojelualueiden määrää (ha), jätemääriä, kierrätysastetta ja ilmanlaatua.

3.12. Yhteenveto

Arvioinnin yhteenvetona voidaan todeta, että sen näkemyksen mukaan maakuntastrategia ja -ohjelma turvaavat maakunnan ympäristön tilaa ja olosuhteita. Maakuntaohjelma ei ole ympäristöohjelma, mutta kestävän kehityksen tavoitteet ovat valinnoissa ja toimenpiteissä mukana, jolloin ympäristön tila ja sitä turvaavat toimenpiteet tulevat yhdessä hakijoiden ja rahoitusviranomaisten kanssa arvioitua, kun hankkeilla viedään maakunnan kehittämistä eteenpäin. Päijät-Häme ja sen kunnat ovat sitoutuneet ilmastopäästöjen vähentämiseen ja siksi tämä rooli korostuu myös ohjelman sisällössä ja tavoitteissa.

4. Yhdenvertaisuus (sukupuolivaikutusten arvioinnista ja tasa-arvon edistäminen)

Maakuntastrategia ja -ohjelma toteutetaan pääasiassa alue- ja rakennepolitiikan rahoituksen avulla. Näiden rahoitusohjelmien hankearvioinnissa otetaan huomioon yhdenvertaisuus, binaariset sukupuolikysymykset ja tasa-arvo. Etenkin ESR-toiminnan voidaan olettaa toimivan siten, että se ehkäisee syrjintää yhdenvertaisuuden perusteella.

Yhdenvertaisuuden erityistarpeet ja tilanteet tunnistetaan hankekohtaisissa valinnoissa. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi kohdennettuja erityisratkaisuja ei maakuntaohjelmaan suunniteltu sen lisäksi, jota mm. alue- ja rakennepolitiikan ohjelma tunnistaa.-Maakuntaohjelmassa ei erityisesti oteta huomioon turvallisuusriskejä esimerkiksi kotona, työssä tai harrastuksissa. Ohjelma ei myöskään erityisesti

torju yksilö- tai ryhmätason väkivaltaa ja häirintää. Toimenpiteillä edistetään maahanmuuttajien, suomalaistan ja pääjäthämäläisten yhdenvertaista asemaa työelämässä. Ohjelma ja toimenpiteet eivät vaikuta suoraan yhdenvertaiseen asukkaiden taloudelliseen asemaan, esimerkiksi palkkaukseen, eläkkeisiin tai etuuksiin.

Ohjelma:

- tukee yhdenvertaisia koulutusmahdollisuuksia ja ammatillista kehitystä tavoitteiden ja hankkeiden kautta,
- tukee kaikkien yhdenvertaisia mahdollisuuksia vapaa-ajan käyttöön ja harrastuksiin, kun toimintaympäristö ja luonto ovat käytettävissä ja avoinna kaikille,
- vahvistaa yhdenvertaista sosiaalista osallisuutta ja hyvinvointia pyrkien vähentämään työttömyyttä ja lisäämään koulutusta ja
- kehittää mahdollisuuksia osallistua tasapuolisesti yhteiskunnan palveluihin ja avoimeen päätöksentekoon mm. digitaalisuutta lisäämällä.

5. Taloudelliset vaikutukset

Uusimman (heinäkuu 2021) työllisyystilaston mukaan työttömyys on 15 prosenttia ja vähentynyt vuoden aikana, mutta on edelleen korkeampi kuin ennen pandemiaa kaksi vuotta sitten (11 096). Alle 25-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli Päijät-Hämeessä liki 2000 nuorta ja ulkomaalaisia työttömiä lähes 1200. Työttömyyden kuntakokeilun ja uusien hankkeiden avulla luodaan uusia polkuja, joilla monialaisesti yhdessä TE-toimistojen kanssa työttömyys laskee merkittävästi ohjelmakauden aikana.

Koulutuksessa maakunta on vahvistunut viime vuosina. Toisen asteen koulutuksen aloitusmäärät ovat hyviä, jos vain hakijoita saadaan niihin riittävästi. Lisäksi haasteena on opintojen jatkaminen loppuun asti. Ammattikorkeakoulutuksessa ja yliopistopaikkojen suhteen ollaan oikealla suunnalla kasvavien aloitusmäärien kanssa, sillä onhan maakunnassa ollut suhteessa muihin maakuntiin minimaalisesti ylemmän korkeakoulutuksen aloituspaikkoja. TKI-toiminta vahvistaa alueen innovaatiotoimintaa yrityslähtöisesti, mutta samalla myös julkisen sektorin tehostamista unohtamatta.

Koulutuksen ja parantuvan työllisyyden kautta alue voi houkuttaa onnistuneesti uusia asukkaita. Myös monipuolinen luonto- ja kaupunkiympäristöjen hybridielämä voi toimia monelle ratkaisuna, kun asukkaat tai yritykset miettivät, mihin muuttavat tai sijoittuvat. Onnistuneella ohjelmatyöllä ja tekemällä yhdessä alue voi kasvattaa kilpailukykyistä asemaa Suomen maakuntien joukossa, huolimatta siitä, että tukirahoitusta kohdennetaan kohtuuttoman vähän Etelä- ja Länsi-Suomen maakuntiin, joissa rakenteelliset ongelmat ja työttömyys ovat konkreettisen korkealla tasolla.

Yritysten tukimahdollisuuksia rakenteellisten ongelmien alueella tulisi voida käyttää entistä rohkeammin ja paremmin prosenttein. Sote-uudistus ja uudistuva verotus ei saa kohdella eriävästi yrityksiä.

Kotimarkkinoiden lisäksi on ensiarvoista luoda ohjelmatyöllä uusia kytkentöjä EU:n sisämarkkinoilla ja keskeisiin sen ulkopuolisiin kauppamaihin (Yhdysvallat, Iso-Britannia, Kiina, Venäjä, Norja jne.).

6. Maaseutuvaikutusten arviointi

Päijät-Hämeen sidosryhmät ovat olleet mukana rakentamassa maaseudun kehittämissuunnitelma 2023–2027. Tämä on huomioitu maakuntaohjelman valmistelussa. Maakuntaohjelma pyrkii lisäämään maakunnan vetovoimaa, mikä jo sinänsä on myönteinen asia maaseudun elinvoiman kannalta. Mahdollinen muuttovoitto voi kohdistua nimenomaan pieniin taajamiin, ja matkailun vahvistuminen toisi vierailijoita lähiseuduilta. Maaseudun elinkeinojen vahvistuminen asukkaiden ja vierailijoiden myötä varmistaa osaltaan alueellista tasa-arvoa. Maakunnan saumattomalla yhteistyöllä, mm. maakunnan yhteistyöryhmässä ja sen sihteeristössä, varmistetaan, että ohjelman toteutuksessa huomioidaan riittävästi vaikutukset maaseudun asukkaisiin, yrityksiin, yhteisöihin ja organisaatioihin. Erityisesti tunnistetaan harvaan asutun maaseudun ihmisille, yrityksille ja yhteisöille kohdistuvia vaikutuksia.

Ohjelmatyön toimeenpanossa varmistetaan, että päätöksissä huomioidaan maaseudun kehittämisen tavoitteet. Yhteisissä valmisteluissa toimeenpanon ja hankkeiden osalta huomioidaan, että ehkäistään ennalta negatiivisia vaikutuksia sekä vahvistetaan positiivisia vaikutuksia. Maakuntaohjelma edistää alueellista tasa-arvoa, mutta tunnistaen mm. alue- ja rakennepolitiikan toimien keskittymisen maakuntakeskuksen ja sen toimijoiden hankkeisiin.

7. Sosiaaliset ja kulttuuriset vaikutukset

Maakuntaohjelman pyrkimys uudistuvaan, vetovoimaiseen maakuntaan tarjoaa positiivisia kehityskulkuja niin kulttuuriin kuin sosiaaliin kysymyksiin. Vaurastuva, nykyaikainen maakunta tuottaa mahdollisuuksia asukkailleen.

Maakuntaohjelma edistää alueidentiteetin ja elinvoiman vahvistumista ja sitä kautta myös kulttuurin säilymistä, palveluita ja uudistamista.

Maakuntaohjelma ei ota kantaa käynnissä olevaan sote-uudistukseen, jonka läpiviemiseen Päijät-Hämeessä on hyvä valmius.

8. Yhteenveto vaikutuksista

Ympäristövaikutusten arviointia on täydennetty saatujen palautteiden perusteella. Voidaan todeta, että maakuntastrategia ja -ohjelma on kaikin puolin ympärivaikutusten kannalta positiivinen tavoitteiltaan ja perusteluiltaan. Maakunnan ympäristön tilaa ei tahdota riskeerata muutostilanteessa, jossa kansainvälinen kilpailu ja ympäristöarvot voivat olla hyvin korostetusti vastakkain. Ihmisten, yhteisöjen ja yritysten pitää menestyä maakunnassa älykkäällä osaamisella. Siksi TKI-toimintaympäristön kehittämällä on erityistä painoarvoa.

Ohjelmalla kehitetään yhdenvertaisuutta. Päijät-Häme tarvitsee osaavia maahanmuuttajia ja sitä varten on laadittu maahanmuutto-ohjelma. Toimenpiteillä edistetään maahanmuuttajien, suomalaisten ja päijäthämäläisten yhdenvertaista asemaa työelämässä ja arjessa siihen erityisesti kantaa ottamatta, koska perusteet tulevat Suomen lainsäädännöstä ja yhteiskunnan tasa-arvoisesta toteuttamisesta.

Taloudelliset vaikutukset voivat olla merkittäviä, jos koulutuksen ja parantuvan työllisyyden kautta alue voi houkutella onnistuneesti uusia asukkaita. Monipuolinen luonto- ja asumisympäristö voi toimia monelle ratkaisuna, kun asukkaat tai yritykset miettivät, mihin muuttavat tai sijoittuvat. Onnistuneella ohjelmatyöllä ja tekemällä yhdessä alue voi kasvattaa kilpailukyistä asemaa Suomen maakuntien joukossa, huolimatta siitä, että tukirahoitusta kohdennetaan kohtuuttoman vähän Etelä- ja Länsi-Suomen maakuntiin, joissa rakenteelliset ongelmat ja työttömyys ovat konkreettisen korkealla tasolla.

Maaseutuun liittyvät vaikutukset on huomioitu. Maakuntaohjelma pyrkii lisäämään maakunnan vetovoimaa, mikä jo sinänsä on myönteinen asia maaseudun elinvoiman kannalta. Mahdollinen muuttovoitto voi kohdistua pieniin taajamiin kaupunkien lisäksi, ja matkailun vahvistuminen toisi vierailijoita lähiseuduilta ja kansainvälisen tilanteen parantuessa myös ulkomailta. Maaseudun elinkeinojen vahvistuminen ja asumisen pysyminen kylissä varmistaa osaltaan alueellista tasa-arvoa. Ohjelmakauden toteutusta tehdään yhdessä maaseutuohjelman avulla.